

Sygn. akt **III AUa 1444/14**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marta Sawińska

Sędziowie: SSA Dorota Goss-Kokot

SSA Iwona Niewiadowska-Patzer (spr.)

Protokolant: st.sekr.sąd. Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 26 maja 2015 r. w Poznaniu

sprawy **K. O.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 14 lipca 2014 r. sygn. akt VII U 1051/14

oddala apelację.

SSA Iwona Niewiadowska-Patzer	SSA Marta Sawińska	SSA Dorota Goss-Kokot
-------------------------------	--------------------	-----------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12 grudnia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. odmówił K. O. prawa do emerytury, gdyż na dzień 1 stycznia 1999 r. nie posiadał on co najmniej 15 lat stażu pracy w szczególnych warunkach.

K. O. odwołał się od powyższej decyzji, wskazując, że w okresach zatrudnienia w (...) Spółdzielni (...) w M. świadczył pracę w ramach umowy o pracę, na co wskazuje treść jego dokumentacji pracowniczej.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując dotychczasową argumentację.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 14 lipca 2014r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującemu K. O. prawo do emerytury od dnia 2 listopada 2013r.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i rozważania:

Odwołujący K. O. ma obecnie (...) lat (ur. (...)),

Na dzień 1 stycznia 1999 r. odwołujący posiadał 30 lat, 4 miesiące i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym pracował w szczególnych warunkach w następujących okresach:

- od 1 lutego 1978 r. do 10 lutego 1978 r. (tj. przez 10 dni) w (...) Spółdzielni (...) w M. na stanowisku kierowcy ciągnika rolniczego,

- od 11 lutego 1978 r. do 30 listopada 1991 r., od 4 czerwca 1992 r. do 22 lutego 1993 r., od 25 lipca 1993 r. do 25 stycznia 1994 r., od 1 września 1994 r. do 11 sierpnia 1995 r., od 7 maja 1996 r. do 6 stycznia 1997 r., od 15 kwietnia 1997 r. do 5 grudnia 1997 r. oraz od 14 sierpnia 1998 r. do 31 grudnia 1998 r. (tj. przez 17 lat, 8 miesięcy i 2 dni) w (...) Spółdzielni (...) w M. jako członek spółdzielni zatrudniony w ramach stosunku pracy w charakterze kierowcy ciągnika rolniczego. (...)

Odwołujący został przyjęty do pracy w (...) Spółdzielni (...) w M. od dnia 1 lutego 1978 r. na podstawie umowy o pracę na stanowisku kierowcy ciągnika rolniczego i od początku pracował w tym charakterze w pełnym wymiarze czasu pracy. Pracę odwołującego nadzorował kierownik produkcji roślinnej w Spółdzielni (...).

W dniu 11 lutego 1978 r., po złożeniu deklaracji członkowskiej, odwołujący został przyjęty w poczet członków (...) Spółdzielni (...) w M.. Zadeklarowana przez niego kwota wkładu pieniężnego do Spółdzielni w wysokości 100,00 zł została potrącona z przysługującego mu wynagrodzenia za pracę. Odwołujący nie wniósł natomiast wkładu gruntowego.

Po uzyskaniu statusu członka w/w (...) Spółdzielni (...) odwołujący w dalszym ciągu pracował na jej rzecz w charakterze kierowcy ciągnika rolniczego. Pracę tę odwołujący wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy i na stałe przez wszystkie w/w okresy zatrudnienia w Spółdzielni. Poza obowiązkami traktorzysty odwołujący nie wykonywał w Spółdzielni żadnych innych czynności, Pracę odwołującego nadzorował mechanizator oraz kierownik produkcji roślinnej, którzy wydawali mu polecenia służbowe.

Pracę w charakterze traktorzysty bezpośrednio na rzecz Spółdzielni odwołujący wykonywał zwłaszcza w okresie żniw i przy wykopkach, zajmując się wówczas przewożeniem zboża, słomy i buraków. Gdy nie było potrzeby pracy w gospodarstwie, odwołujący był kierowany przez pracodawcę do świadczenia usług na rzecz innych zakładów, w szczególności rejonów dróg publicznych i firm zajmujących się melioracją. W ramach wykonywania usług na rzecz innych podmiotów, odwołujący w okresach zimowych za pomocą ciągnika odśnieżał drogi, a od wiosny do jesieni przewoził żwir, kruszywo pod drogi czy rurki melioracyjne. Zarówno pracę bezpośrednio na rzecz Spółdzielni, jak i w ramach usług świadczonych przez nią na rzecz innych podmiotów, odwołujący wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy, a często w nadgodzinach. Praca odwołującego była cały czas nadzorowana.

W okresach zatrudnienia w (...) Spółdzielni (...), gdy odwołujący był czasowo niezdolny do pracy z powodu choroby otrzymywał z tego tytułu odpowiednie świadczenia. (tj. przez łącznie 6 miesięcy i 2 dni),

Odwołujący był członkiem (...) Spółdzielni (...) w M. nieprzerwanie do 15 listopada 2001 r. W okresach członkostwa w Spółdzielni od 2 grudnia 1991 r. do 2 czerwca 1992 r., od 23 lutego 1993 r. do 24 lipca 1993 r., od 26 stycznia 1994 r. do 31 sierpnia 1994 r., od 16 sierpnia 1995 r. do 6 maja 1996 r., od 8 stycznia 1997 r. do 14 kwietnia 1997 r. oraz od 9 grudnia 1997 r. do 12 sierpnia 1998 r. odwołujący był jednocześnie zarejestrowany jako osoba bezrobotna.

Zgromadzone w sprawie dokumenty Sąd uznał za wiarygodne i przydatne dla ustalenia stanu faktycznego, gdyż nie były one kwestionowane przez strony.

Także zeznaniom odwołującego i świadków Sąd dał wiarę, albowiem są one spójne i logiczne oraz niesprzeczne ze sobą, znajdują potwierdzenie w zgromadzonej w sprawie dokumentacji, a strona pozwana ich nie kwestionowała. Podkreślić

należy, że przesłuchani w sprawie świadkowie pracowali w spornym okresie wraz z odwołującym i ze względu na zajmowane stanowiska mieli szczegółową wiedzę na temat charakteru wykonywanej przez niego pracy.

Sąd przytoczył treść art. 184 ust. 1 i 2 oraz art. 27 ustawy dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. 2013 r., poz. 1440 ze zm.) określających warunki, których spełnienie jest konieczne do przyznania prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Szczegółowe warunki przyznania prawa do wcześniejszej emerytury określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.). Stosownie do § 4 rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki - osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia (zgodnie z § 3 cyt. rozporządzenia – 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W stanowiącym załącznik do w/w rozporządzenia wykazie A, w dziale VIII „W transporcie i łączności” pod poz. 3 jako prace w szczególnych warunkach wymieniono prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych.

W przedmiotowej sprawie bezsporne było, iż K. O. ukończył (...) lat (ur. (...)), posiada wymagany okres składkowy i nieskładkowy oraz nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego.

Kwestią sporną pozostawało natomiast, czy odwołujący pracował w szczególnych warunkach przez co najmniej 15 lat, przy czym ZUS nie zaliczył do stażu pracy w takich warunkach okresów zatrudnienia odwołującego w (...) Spółdzielni (...) w M., gdyż podstawą jego zatrudnienia był stosunek członkostwa w Spółdzielni, a nie stosunek pracy.

Sąd przytoczył stanowisko judykatury, zgodnie z którym praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach, o których mowa w art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Jednocześnie Sąd podkreślił, że powyższa reguła może doznawać wyjątków w okolicznościach konkretnej sprawy. W kontekście powyższego, w ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, nie jest trafny wyrażony w orzecznictwie pogląd (por. np. uzasadnienie wyroku SN z dnia 25 kwietnia 2012 r., I UK 383/11 i powołane tam orzecznictwo), że członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może być w niej zatrudniony na podstawie umowy o pracę (w ramach stosunku pracy).

Z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych wynika, że odwołujący w spornych okresach zatrudnienia w w/w Spółdzielni, będąc jej członkiem, wykonywał powierzoną mu pracę jako pracownik w ramach stosunku pracy. Stosunek prawny stanowiący podstawę zatrudnienia odwołującego jako członka Spółdzielni stanowił w istocie kontynuację stosunku pracy zawiązanego (w sposób dorozumiany – brak bowiem dokumentu umowy o pracę) w okresie od 1 do 10 lutego 1978 r., kiedy to odwołujący nie był jeszcze członkiem Spółdzielni.

Z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, opartych głównie na zeznaniach odwołującego i świadków, wynika, że we wszystkich okresach zatrudnienia w Spółdzielni odwołujący pracował w pełnym wymiarze czasu pracy i na stałe jako kierowca ciągnika rolniczego. Oprócz pracy w tym charakterze odwołujący nie wykonywał w Spółdzielni żadnych innych czynności, jedynie sporadycznie pomagał przy wyładunku ziarna z przyczep. Zaznaczyć trzeba, że powyższe ustalenia dotyczą w równym stopniu okresu zatrudnienia odwołującego w Spółdzielni przed uzyskaniem przez niego statusu jej członka, jak i po jego uzyskaniu.

Skoro zatem odwołujący w spornych okresach zatrudnienia w w/w Spółdzielni (a więc przez łącznie 17 lat, 8 miesięcy i 12 dni) pracował w pełnym wymiarze czasu pracy i na stałe jako kierowca ciągnika rolniczego, przy czym zatrudnienie to miało charakter zatrudnienia pracowniczego, to wykonywał on wówczas pracę w szczególnych warunkach, o której

mowa w dziale VIII poz. 3 wykazu A. Tym samym, odwołujący spełnił wszystkie wymogi nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Mając na uwadze powyższe, w przedmiotowej sprawie nie zachodziła potrzeba szczegółowego ustalania, czy odwołujący pracował w szczególnych warunkach także w innych okresach swego zatrudnienia.

Z uwagi na to, że odwołujący wszystkie wymogi nabycia prawa do emerytury spełnił w dniu 2 listopada 2013 r. (tj. w dniu ukończenia 60 roku życia), a wniosek o emeryturę złożył w dniu 15 listopada 2013 r., Sąd – na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i powołanych przepisów prawa materialnego – zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującemu prawo do emerytury od 2 listopada 2013 r.

Od powyższego wyroku apelację złożył pozwany organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego tj. art.184 i art.32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2013.1440) poprzez przyjęcie, że odwołujący spełnia warunki do przyznania prawa do emerytury od dnia 2 listopada 2013r.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania od decyzji z dnia 12.12.2013r.

W uzasadnieniu apelujący podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko, że K. O. nie pozostawał w stosunku pracy, lecz wykonywał pracę na rzecz (...) Spółdzielni (...) w następstwie ciężącego na nim obowiązku członkostwa. Brak statusu pracownika nie pozwala uwzględnić spornych okresów do okresów pracy w warunkach szczególnych.

Odwołujący wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną dokonaną przez Sąd I instancji, nie dostrzegając konieczności ponownego szczegółowego ich przytaczania.

Podkreślić należy, że stan faktyczny nie był przez strony kwestionowany.

Odwołujący K. O. swoje uprawnienia do emerytury wywodzi z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2013.1440).

W myśl powołanego przepisu, ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. (ust.2).

Stosownie do art. 32 ust.1 ustawy ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949r., będącym pracownikami, o których mowa w ust.2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art.27 ust.1pkt 1.

Wiek emerytalny, o którym mowa w ust.1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki na podstawie których pracownikom przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (ust.4).

Takim uregulowaniem jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8 poz.43).

W rozpoznawanej sprawie istotne znaczenie mają także przepisy ustawy z dnia 16 września 1982r., Prawo spółdzielcze (art.155-157).

Bezsporne w sprawie pozostawało, że odwołujący ukończył (...) lat ((...)), posiada okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze 30 lat, 4 miesiące i 12 dni. W okresie od 1 lutego 1978r. do 10 lutego 1978r. był zatrudniony na stanowisku kierowcy ciągnika rolniczego w (...) Spółdzielni (...)w M., a od 11 lutego 1978r. do 31 grudnia 1998r (z przerwami), w łącznym wymiarze 17 lat, 8 miesięcy i 2 dni , jako członek spółdzielni zatrudniony również w charakterze kierowcy ciągnika rolniczego.

Bezsporne w sprawie jest także, że wnioskodawca będąc członkiem spółdzielni nie wniósł do niej wkładu gruntowego, a jedynie wkład pieniężny w kwocie 100zł.

Wnioskodawca zawarł z (...) Spółdzielnią (...) w M. umowę o pracę w dniu 1 lutego 1978r. na czas nieokreślony. Umowa ta była realizowana do 30 listopada 1991r. (świadcstwo pracy z 30.11.1991r,), a następnie odwołujący zawierał kolejne umowy o pracę na stanowisku kierowcy.

Dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy istotne jest, czy wnioskodawcę łączył ze spółdzielnią stosunek pracy (art.22 k.p.) czy też praca była wykonywana w ramach stosunku członkostwa w spółdzielni.

Zgodnie z art.155 §1 ustawy Prawo spółdzielcze, zdolny do pracy członek spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni.

Oprócz członków spółdzielnia może zatrudniać także ich domowników.

Na podstawie art.157 prawa spółdzielczego spółdzielnia poza członkami i domownikami może zatrudniać stosownie do swoich potrzeb również inne osoby na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe uregulowania dopuszczają możliwość skutecznego zawarcia przez członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej także umowy o pracę.

W rozpoznawanej sprawie przedmiotem rozstrzygnięcia było więc określenie charakteru świadczonej przez wnioskodawcę pracy, w szczególności czy można ją zakwalifikować jako stosunek pracy, co stanowiłoby tytuł do ubiegania się o emeryturę w obniżonym wieku na podstawie wskazanego wyżej przepisu art.184 ustawy emerytalnej.

Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje zaprezentowane przez Sąd I instancji orzecznictwo, w tym orzeczenia Sądu Najwyższego, z których wynika, że „gdyby okazało się, że członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej wykonuje swoją pracę w reżimie ściśle takim, jaki przewidziany jest w stosunku pracy, to mimo istniejącego członkostwa należałoby ją kwalifikować jako wykonywaną w ramach stosunku pracy”(wyrok z 25.01.2005r, I UK 142/04) .

W sensie formalnoprawnym zachodzi, zdaniem Sądu Najwyższego, zasadnicza różnica między pracą wykonywaną w ramach stosunku pracy a pracą świadczoną w ramach stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej. W tym drugim wypadku prawo i obowiązek świadczenia pracy wynika ze stosunku członkostwa w spółdzielni, z którym wiąże się między innymi prawo udziału w jej zarządzaniu poprzez organy i inne rozwiązania instytucjonalne właściwe ruchowi spółdzielczemu, co ma określony wpływ na sposób organizacji pracy i podporządkowanie w procesie jej świadczenia. W konsekwencji tego w zestawieniu ze stosunkiem pracy stosunek członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, w ramach którego świadczona jest praca, wykazuje właściwości jakościowo różne i w związku z tym do pracy wykonywanej przez członków tych spółdzielni zastosowanie mają tylko niektóre przepisy prawa pracy.

W wyżej prezentowanym wyroku (I UK 142/04) Sąd Najwyższy, na zasadzie wyjątku dopuścił możliwość zakwalifikowania pracy wykonywanej przez członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej jako świadczonej w stosunku pracy (art.22 k.p.), w przypadku, gdyby okazało się, że członek wykonuje ją w reżimie ściśle takim jak w stosunku pracy. Stanowisko to znalazło potwierdzenie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2009r. I UK 115/09.

W orzecznictwie podkreśla się, że wyłącznie formalne nawiązanie stosunku członkostwa, bez zamiaru jego faktycznej realizacji i bez możliwości korzystania z uprawnień przyznanych członkom spółdzielni na podstawie prawa spółdzielczego, a zatem dla pozoru, może doprowadzić do ustalenia pracowniczego charakteru zatrudnienia.

Żadne z przepisów prawa spółdzielczego nie zawiera zakazu zawierania pomiędzy rolniczą spółdzielnią produkcyjną a jej członkiem umowy o pracę. Uregulowanie art.157 prawa spółdzielczego odnosi się wyłącznie do osób trzecich, wskazując na jakiej podstawie spółdzielnia może korzystać z pracy osób nie będących jej członkami. Nie należy jednak odczytywać go w ten sposób, że dopuszczając możliwość zawierania przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną umów o pracę z osobami trzecimi wyłącza jednocześnie taką możliwość w stosunku do członków.

W rozpoznawanej sprawie, w sposób bezsporny Sąd I instancji ustalił, że odwołujący poza symbolicznym wkładem pieniężnym i złożeniem wniosku o przyjęcie w poczet członków spółdzielni, w żaden inny sposób nie realizował praw i obowiązków członka spółdzielni. Przede wszystkim należy podkreślić, iż z akt osobowych wnioskodawcy nie wynika, aby, w szczególności, brał udział w walnym zgromadzeniu bądź uzyskiwał profity z nadwyżki bilansowej.

Sposób realizacji zatrudnienia, potwierdzony zeznaniami świadków, dowodzi, że odwołujący wykonywał pracę w ramach stosunku pracy.

Wnioskodawca K. O. umowę o pracę zawarł w dniu 1 lutego 1978r. i na jej podstawie świadczył pracę na rzecz (...) Spółdzielni (...) w M. do 15 listopada 2001r.

Przez cały okres zatrudnienia w oparciu o wskazaną umowę świadczył pracę w reżimie ściśle odpowiadającym treści art. 22 k.p. Za świadczoną pracę otrzymywał wynagrodzenie zasadnicze płatne w sposób i na warunkach określonych w spółdzielczym taryfikatorze.

Przez cały czas pracował w szczególnych warunkach, stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnym warunkach lub szczególnym charakterze, wykaz A Dział VIII, pkt 3, co potwierdza świadectwo pracy w szczególnych warunkach wystawione przez (...) Spółdzielnię (...) w M. z dnia 15 listopada 2001r.

Zatem trafnie Sąd I instancji uznał, że rodzaj i charakter wykonywanego zatrudnienia pozwala na przyjęcie, że pracę w szczególnych warunkach wykonywał w okresie łącznym ponad 15 lat.

W tej sytuacji należy podzielić stanowisko Sądu I instancji, iż zostały spełnione przez odwołującego warunki określone w art. 184 w zw. z art. 32 ustawy emerytalnej, co skutkuje przyznaniem prawa do emerytury od ukończenia wymaganego wieku.

Z tych też przyczyn apelacja organu rentowego jako pozbawiona uzasadnionych podstaw została, za zasadzie art. 385 k.p.c, oddalona.

SSA Iwona Niewiadowska-Patzer	SSA Marta Sawińska	SSA Dorota Goss-Kokot
-------------------------------	--------------------	-----------------------